

تأثیر قصه‌های شب بروح کودک (بررسی تمام قصه‌های جلد دهم کتاب سی قصه سی شب)

دکتر حمید رضایی؛ دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور

@yahoo.com۲۰۰۲faanid

فاطمه مزرعه؛ دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات کودک و نوجوان دانشگاه پیام نور شهرکرد

fa.abadan@chmail.ir

چکیده

با هدف بررسی تأثیر قصه‌های شب بر روح کودکان و رشد ذهنی آن‌ها، ابتدا نظرات روان‌شناسان در مورد تأثیر قصه در مراحل مختلف رشد کودک به ویژه رشد ذهنی آن‌ها بررسی شدند، برای پیشرفت رشد ذهنی کودک می‌بایست حواس بینایی، شنوایی، حافظه و مهارت‌های حرکتی با هم پیش بروند قصه می‌تواند در این رشد ذهنی و تقویت قوای عقلی کودک تأثیر بسزایی داشته باشد سپس ده مورد از مهم‌ترین این نظریات انتخاب و بر جلد دهم کتاب سی قصه سی شب خانم مژگان شیخی تطبیق داده شدند تا میزان رعایت آن‌ها توسط نویسنده مشخص شود. نتایج این بررسی به صورت جداول جداگانه ای ارائه شده اند.

واژگان کلیدی: ادبیات کودک- قصه‌های شب- روان‌شناسی- رشد ذهنی- مژگان شیخی

مقدمه

قصه ی خوب چه ویژگی‌هایی دارد؟ از نظر روان‌شناختی باید چه نکاتی را در نگارش قصه و بیان آن مد نظر قرار داد؟ آیا قصه در تربیت و آموزش مهارت‌های اجتماعی و اصول و ارزش‌های اخلاقی و انسانی مانند خود مهارگری، صلح دوستی، قانون‌مداری و حرمت به خود اثر گذار است؟ اگر اثر گذار است این اثرات تحت تأثیر کدام عوامل زیستی و روان‌شناختی تکوین شخصیت کودک قرار دارند؟ آیا از قصه می‌توان به مثابه یک فن درمانی یا تدبیر مداخله‌ای برای آموزش کودکان سود جست؟ شخصیت قهرمان داستان، درون مایه ی قصه و فضای آن چه اهمیتی در تأثیر گذاری قصه دارند؟

این سوالات و سوالات دیگری در مورد قصه‌های کودکان دلیل اصلی انجام این تحقیق و پژوهش علمی بوده و محوریت اصلی مباحث مطرح شده در این مقاله تلاشی برای پاسخ‌گویی علمی به این سوالات می‌باشد. پس از بیان نظرات روان‌شناسانه کارشناسان مختلف در مورد سوالات فوق، تمام سی قصه یکی از کتاب‌های سال جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۶ به نام سی قصه سی شب که توسط خانم مژگان شیخی برای سنین پیش دبستانی و سال‌های اول و دوم دبستان تالیف شده است مورد تحلیل و بررسی از دو منظر روان‌شناسی و محتوایی و ادبی قرار گرفته است. علت انتخاب این کتاب این است که این کتاب در پایان کتاب مدرسه برای مطالعه ی آزاد به دانش آموزان معرفی شده است و با استقبال خوب مخاطبان در سال ۱۳۹۱ به چاپ هفتم رسیده است. ضمن اینکه در سال ۱۳۸۷ کتاب برگزیده ی سومین دوره ی جایزه ی پروین اعتصامی شده است و در سیزدهمین دوره ی جشنواره ی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۸۷ نیز تقدیر شده است.

داستان و قصه نقش بسیار مهمی در تکوین شخصیت کودک دارد. از طریق قصه‌ها و داستان‌های خوب، کودک به بسیاری از ارزش‌های اخلاقی پی می‌برد... (بی نام، ۱۳۸۹، ص ۱)
 قصه یا داستان به نوشته‌ای گفته می‌شود که فکر نویسنده‌ی آن در قالب حکایتی به خواننده عرضه می‌شود. (مجیدیوسفی، ۱۳۹۱، ص ۱) قصه‌ها به ما می‌گویند در این جهان چگونه باشیم و این فرصت را می‌دهد تا دیدگاه خود را نسبت به واقعیت تغییر دهیم، به عبارت دیگر قصه‌ها بیانگر باورهای افراد درباره‌ی خودشان است. (همان)

ویژگی‌های یک قصه خوب عبارتند از: ۱- در هر قصه، ماجرای پیگیری می‌شود که نقاط مجهولی دارد و می‌تواند حس کنجکاوی بچه‌ها را برانگیزد. ۲- پشت سرهم بودن و پیوستگی منطقی صحنه‌های قصه، کودک را سرگرم می‌کند و به ذهن او نظم منطقی می‌دهد. ۳- کودک به کمک قوه‌ی تخیل، خود را جایگزین یکی از شخصیت‌های قصه می‌کند و به این ترتیب شادمانی و لذت را نصیب خود می‌سازد. ۴- با خواندن قصه و بازگویی آنها نیروی بیان و تکلم کودک رشد می‌یابد و گنجینه‌های لغات و اطلاعات وی غنی می‌شود. ۵- کودک از طریق قصه‌های مناسب با مشکلات و مسائل زندگی آشنا می‌شود و مهارت‌های اجتماعی بیشتری بدست می‌آورد. ۶- قصه، فاصله میان قدرت □ خواندن □ و قدرت «درک کردن» را پر می‌کند. به عبارت دیگر آن دسته از کودکان که در دوره پیش از دبستان به قصه‌ها گوش داده اند و با صداها و واژه‌ها و معنای آنها به صورت شنیداری آشنا شده اند، در سنین مدرسه و با برخورد با شکل نوشتاری کلمات معنی آنها را سریع تر درک می‌کنند. (همان، ص ۳)

هنگامی که یک کودک به قصه گوش فرا می‌دهد ممکن است با یک شخصیت، بایک موضوع یا یک حادثه در قصه همانند سازی کند. در نتیجه، همانند سازی را به زندگی خود فرافکنی می‌کند علاقه وی به افکار، احساس‌ها و رفتارهای شخصیت‌های قصه به او اجازه می‌دهد تا در تجارب شخصیت‌های قصه سهیم باشد و باورها، افکار و تجارب هیجانی این شخصیت‌ها را بر خود فرافکنی کند. در نتیجه می‌تواند به صورت فرا فکانه بر پایشانی‌های هیجانی خود کار کند

در جریان سال دوم زندگی (در ادامه‌ی مرحله‌ی ششم از دوره حسی و حرکتی) رفتارهایی از کودک سرمی زند که یادآوری و تجسم شیئی یا رویدادی را در نبودشان نمایان می‌سازد. از میان این گونه رفتارها، پنج رفتار را می‌توان نام برد که همزمان ظاهر می‌شوند. (ژان پیاژه، ۱۳۸۸، ص ۵۵) آن رفتارها بر حسب پیچیدگی فزاینده شان عبارتند از:
 الف) تقلید غیابی (تقلید معوق): تقلیدی است که در غیاب الگو انجام می‌گیرد. این تقلید غیابی، آغاز پیدایش تجسم است.

ب) پس از آن نوبت به بازی نمادین، یا بازی تخیلی می‌رسد که در دوره‌ی حسی و حرکتی، مشاهده نمی‌شد...
 ج) نقاشی یا تصویرخطی، در آغاز پیدایش، واسطه‌ی میان بازی نمادین و تصویر ذهنی است. این کارد پس از ۲ تا ۲/۵ سالگی ظاهر می‌شود.

د) پس از نقاشی، تصویر ذهنی ظاهر می‌شود که اثری از آن در دوره حسی و حرکتی مشاهده نمی‌شود. (زیرا اگر می‌شد، پیدا کردن شیئی پنهان شده بسیار آسان بود). تصویر ذهنی در واقع نوعی تقلید غیابی است.

ه) و بالاخره زبان گفتاری پدید می‌آید که یادآوری و بیان رویدادهای گذشته را امکان پذیر می‌کند... (همان، ص ۵۷)

آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون پذیری به کودکان

آموزش خودمهارگری به کودکان

تعریف خود مهارگری: □ خودمهارگری □ به عنوان توانایی پیروی از درخواست، تعدیل رفتار مطابق با موقعیت، به تاخیر انداختن ارضاء یک خواسته یا یک کار و به طور کلی رفتار در چارچوب قابل قبول اجتماعی، بدون مداخله و

هدایت مستقیم فردی دیگر تعریف شده است. اساس خود مهارگری، توانایی فرد در کنترل ارادی فرآیندهای درونی و پروندادهای رفتاری ست. بنابراین خودمهارگری، شامل کنترل تکانه، به تأخیر انداختن خشنودی، انجام رفتارهای جامعه پسند و موارد مشابه می‌شود.

همچنین خود مهارگری دارای مؤلفه‌های شناختی، هیجانی و رفتاری ست و باعث تسهیل رشد اخلاق و وجدان اخلاقی می‌شود. به این ترتیب، مهارت خود مهارگری بازتاب رشد خویشتن است. برای اینکه فردی بتواند رفتارش را کنترل کند، باید این نکته را که او عامل علی یک رفتار است، درک کند و متوجه باشد که رفتار و پیامد آن، حاصل عملی است که او تا حدی می‌تواند بر آن کنترل داشته باشد. همچنین خود مهارگری بازتاب توانایی شناختی کودک برای ارزیابی یک موقعیت و مقایسه آن با هدایت‌های یادگیری شده قبلی است و نهایتاً توانایی و ظرفیت خود نظم جویی و بازتابی از توانایی بیان یا هدایت تکانه‌ها به منظور کاهش شدت آنها می‌باشد. (جان بزرگی مسعود، ۱۳۸۷، ص ۵۸)

مؤلفه‌های خود مهارگری

۱- اطاعت ۲- درونی سازی ۳- وجدان اخلاقی

۱) اطاعت: به میزان پیروی کودک از رهنمودهای مراقبان اشاره دارد و شامل پاسخ فوری و مناسب کودک به درخواست یک بزرگسال است. بنابراین علت وقوع رفتار مطیعانه، برآورده کردن «خواسته» والدین است. اطاعت می‌تواند از همانندسازی نیز حاصل شود. از آنجا که کودک می‌خواهد مورد علاقه فرد دستور دهنده باشد، از او اطاعت میکند. کهلبرگ (۱۹۶۹، ص ۲۵) این فرایند را مرحله دختر خوب- پسر خوب نام گذاری کرده است.

۲) درونی سازی: در بین فرهنگ‌ها و در مطالعه سیر تکاملی تمدن‌ها، همواره کنترل درونی جایگزین کنترل بیرونی رفتار کودک شده است. این گونه پیشرفت به عنوان کارآمدترین وسیله کسب اطمینان از رعایت نظم اجتماعی و اخلاقی تعبیر شده است (هارتر، ۱۹۸۲، ص ۳۳).

منشاء خودمهارگری در تعامل اجتماعی و درونی سازی ارزش‌های دیگران نهفته است.

۳) وجدان اخلاقی: درونی سازی، رشد وجدان اخلاقی را در پی دارد. اعتقاد به این جامعه پذیری اخلاقی، با مؤلفه‌های عاطفی، هیجانی، رشد شناختی و مؤلفه‌های رفتاری مرتبط است (برودی و شیفر، ۱۹۸۲، ص ۸۵) (جان بزرگی مسعود، ۱۳۸۷، ص ۶۰)

آموزش همدلی به کودکان

گوش دادن و همدلی کردن از مهارتهای ضروری ست که به ارتباط با دیگران مربوط می‌شود. همدلی به معنی فهمیدن دیگری به گونه ای ست که با او هویت می‌یابد و احساس می‌کنید شبیه او هستید. (برگر، ۱۹۸۷، ص ۹۵ به نقل از پاتن، ۲۰۰۱، ص ۶۰).

مراحل تحول همدلی: بسیاری از متخصصان تحولی نگر معتقدند طی چهار مرحله، احساس همدلی و دلسوزی کودکان رشد می‌یابد (پاتن، ۲۰۰۱، ص ۶۲):

مرحله اول □ در خلال سال اول زندگی اتفاق می‌افتد و با «اندوه کلی» مشخص می‌گردد و شامل احساس نوزادی ست که صدای گریه نوزاد دیگری را می‌شنود.

مرحله دوم- بین سال اول و دوم زندگی اتفاق می‌افتد و به آن همدلی خودمیان بین گفته می‌شود که «در سن نوپایی مشاهده می‌شود» در این مرحله کودک با گریه و اندوه کودک دیگر شروع به ناله کردن می‌کند.

مرحله سوم- در حدود ۲ تا ۳ سالگی اتفاق می‌افتد و هنگامی ست که کودکان با هیجان‌های دیگری غیر از اندوه نیز همدلی می‌کنند. این هیجان‌ها می‌توانند شامل یأس، ترس، تعجب، غم، خشم و لذت باشند. به این سه مرحله اول تحول همدلی «همدلی برای احساس دیگران» گفته می‌شود.

مرحله چهارم- مربوط به دوران بعد از کودکی یعنی سنین ۸ سالگی ست که «همدلی برای شرایط زندگی دیگری» نامیده می‌شود. در این زمان کودکان تجربه‌های وسیع تری داشته و درک بهتری از مفاهیم انتزاعی دارند که آنها را قادر می‌سازد تا با تصویر پردازی بتوانند درد و لذت دیگران (به صورت فردی یا گروهی) را بهتر درک کنند (بارنت ۱۹۹۸؛ توریل، ۱۹۹۸). تعریف داستان نیز روشی مفید برای آموزش همدلی به کودکان است. (همان، ص ۷۴)

آموزش قانون به کودکان

مرحله ی اول: آشنایی با قانون و معرفی قوانین
ابتدا باید برای ایجاد آمادگی و بالا بردن انگیزش در کودکان با ذکر مثال‌ها و سوالاتی برای کودک پرداخت تا ذهن کودک با کلمه ی قانون آشنا شود.

□ کی می‌داند چراغ قرمز یعنی چه؟ «چرا چراغ قرمز وجود دارد؟» اگر در کلاس همه با هم حرف بزند چی میشه؟ پرسش این گونه سوالات از کودکان صرفاً به دلیل ایجاد درگیری ذهنی کودکان و آمادگی آنها برای فراگیری مطلب جدید بیان می‌شود.

اهمیت احترام به قانونباید به این نکته پرداخته شود که اگر به قانون احترام بگذارید امنیت، سلامتی و نظم برای ما به وجود می‌آید. علاوه بر این، فقدان احترام به قانون باعث ناراحتی افراد می‌شود و باعث می‌شود هرکسی به سهم و حق خود دست پیدا نکند.

اصل کلی حاکم بر تمامی مراحل، فعالیت و تفکر کودک است. بنا بر این همواره از سوال می‌کنیم تا کودک را به نقطه ایی برسانیم که متوجه شود رعایت قانون برای سلامتی او لازم است.

مرحله دوم: اهمیت قوانین و پیامد عدم رعایت قانون

در این قسمت کودکان باید با مفهوم «جبران»، «جریمه»، «رفتار غیر قابل قبول» آشنا شوند.

می‌توان این سوالات را از کودک پرسید و از او خواست به آنها پاسخ بدهد:

□ اگر کسی قانون را رعایت نکند چی میشه؟

□ وقتی کسی توی مهد بچه ی دیگری را هل بدهد چه اتفاقی می‌افتد؟

اگر بچه ای جواب بدهد: «باید باید معذرت خواهی کند» از او می‌پرسیم: «به این چه می‌گویند؟» و بعد کلمه ی «جبران» را بکار برده و به او می‌گوییم: «وقتی کسی را هل می‌دهیم یا قانونی را رعایت نمی‌کنیم باید کارمان را جبران کنیم.»

بهتر است برای جا انداختن مفهوم «جریمه»، «جبران» و «مجازات» از الفاظی مانند دوست داشتن یا دوست نداشتن و نیز مفاهیم مذهبی مثل بهشت و جهنم استفاده نکنید. (جان بزرگی مسعود، ۱۳۸۷، ص ۹۳)

مرحله ی سوم: ایفای نقش برای یاد دهی احترام به قانون

این مرحله نوبت به آموزش قوانین است. به طور همزمان می‌توان پنج تا شش قانون را به کودک شش ساله آموزش داد. برای کودکان سنین پایین تر، تعداد مواد قوانین نباید از چهار مورد تجاوز کند و قبل از سه سالگی آموزش قوانین بی ثمر به نظر می‌رسد. این تجربه با یافته‌های علمی دانشمندان نظیر پیاز که معتقد بودند سال اول و دوم زندگی، سال‌های ناپیروی اخلاقی است، مطابقت دارد.

نکته ی قابل توجه این که قوانین نباید از دو یا سه کلمه تجاوز کنند و تا جایی که ممکن است از قوانین مربوط به زندگی کودکان استفاده شود.

آموزش صلح به کودکان

آموزش ارزش‌های مثبت از جمله صلح یکی از مهم‌ترین موضوع‌های رفتار اجتماعی و از معیارهای تربیت مثبت است. (همان، ص ۱۰۱)

آموزش صلح از طریق قصه یک ارزش انسانی است و تبعات رفتاری زیادی دارد. کودکانی که آموزش صلح می‌بینند در دعوای خود راهی برای پیوند باقی می‌گذارند و به اصطلاح همه‌ی راه‌های پشت سر خود را خراب نمی‌کنند. مهارت صلح گفتگوی موثر را به می‌آموزد و افراد را از درک نارسیم (خود شیفتگی) خارج می‌کند.

آموزش حرمت خود (اعتماد به نفس) به کودکان

حرمت خود عبارتست از درک یک فرد از میزان با ارزش بودنش در دنیا (لینگرن، ۱۹۹۹، ص ۱۰۷ و ویلیام جینز، ۱۹۸۰، ص ۷۸)

حرمت خود را به عنوان احساس خود ارزشمندی که از نسبت موفقیت‌های واقعی بر موفقیت‌های ادعا شده به دست می‌آید.

روش‌های ارتقای حرمت خود

برای انتقال این مفهوم (اعتماد به نفس) یا (حرمت خود) روش‌های مختلفی وجود دارد که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به حمایت اجتماعی، مدیریت مثبت رفتار، عدم تأکید بر جذابیت جسمانی اشاره نمود و البته یکی از موثرترین روش‌های ارتقای اعتماد به نفس در کودکان استفاده از قصه گوئی است. یک قصه‌ی خوب با پردازش مناسب شخصیت و ارائه‌ی جذاب توسط قصه گو می‌تواند کودک را تحت تأثیر قرار داده و اعتماد به نفس او را ارتقا دهد. (جان بزرگی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۴)

عوامل موثر در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان

زمینه رشد و تعالی وجود کودکان و نوجوانان آن گونه که بایسته و شایسته است، زمانی مقدور و میسر خواهد بود که آنها از شخصیتی متعادل و هماهنگ برخوردار باشند. مراد از رشد شخصیت متعادل این است که تمامی جنبه‌های وجودی فرد، همانند یک شجره‌ی طیبه، به طور هماهنگ شکوفا شوند. فقط در سایه‌ی بهره‌مندی از چنین رشد متعادلی است که بستر کمال و تعالی وجود فراهم می‌شود. در این جا به عواملی که به نحوی در تکوین شخصیت کودکان دخیل هستند و اساس تفاوت هر فردی را بوجود می‌آورند، اشاره می‌کنیم. (افروز، ۱۳۸۱، ص ۲۱۶)

۱- وراثت یا عوامل ژنتیکی: به طور کلی مجموعه‌ی خصوصیات و ویژگی‌های غیر اکتسابی که از اجداد گذشته و از طریق والدین و توسط ژن‌ها به فرزند انتقال می‌یابد، وراثت یا انتقال ژنتیکی نامیده می‌شود. (همان، ص ۲۱۷)

۲- دوران فرزند آوری: تربیت فرزند به معنای دقیق کلمه با چگونگی اندیشه‌ی ازدواج، معیارهای انتخاب همسر، توجه به شرایط زیستی □ روانی و آمادگی‌های ذهنی زوجین ادامه می‌ابد. علت و چگونگی بسیاری از ویژگی‌های ذهنی، عاطفی، روانی و مشخصه‌های هیأت ظاهری کودکان و نوجوانان را می‌بایست در دوران رشد داخلی و باروری مادران جست. (همان، ص ۲۲۰)

۳- تولد کودک، دوران اولیه رشد در خانواده: هنگامه‌ی تولد کودک نیز فوق‌العاده حساس و پر اهمیت است. پایه‌های نخستین رشد شخصیت در سال‌های اولیه‌ی زندگی کودک، در کانون خانواده نهاده می‌شود. شناخت ویژگی‌ها و نیازهای زیستی کودک به توسط پدر و مادر و انتخاب بهترین روش‌ها در جهت حسن تأمین نیازها از مهمترین عوامل تکوین شخصیت کودک در سنین پایین است. نخستین قدم در کمک به کودکان برای این که خودشان ببینند، این است که به آنها آموزش دهیم تا عینی باشند، تفکر عینی به ما اجازه می‌دهد تا انگاره‌ها و فرایندها را از زمینه‌های اولیه‌شان انتزاع کنیم و در موقعیت‌های دیگر به کار ببریم. (ماکس دبو، ۱۳۸۲، ص ۷۲)

والتر بنیامین می‌گوید: قصه نخستین آموزگار کودک کان و زمانی نخستین آموزگار بشر بوده است (عاطفه قاسمی-نقش قصه در پرورش فکری و خلاقیت کودک) و آگوستا بیکر نیز می‌گوید: کسانی که با کودکان کار می‌کنند باید به اهمیت قصه در زندگی آنها، به سهم منحصر به فرد قصه‌گویی کتابخانه‌ای در مأنوس کردن بچه‌ها با کتاب، به نقش قصه در کمک به کودکان در کسب مهارت‌های زبانی و آموزشی و به قدرت آن در برانگیختن کودک به تحسین میراث ادبی و فرهنگی، پی برده باشند. (همان)

قصه‌گویی از جدی‌ترین و بنیادی‌ترین روش‌های انتقال مفاهیم به دنیای مخاطبان به ویژه کودکان و نوجوانان به شمار می‌رود. قصه‌گویی به مثابه‌ی تدبیری مداخله‌ای برای آموزش می‌تواند کودکان را به کشف معنای منحصر به فرد بودن خود ترغیب کند و توانایی آن‌ها را برای برقراری ارتباط واقعی بین افکار و احساسات افزایش دهد. قصه به لحاظ نیاز فطری انسان، همیشه یکی از برنامه‌های مورد علاقه‌ی اوست. دکتر ابوالفضل شعبانپور، روانشناس کودک و خانواده در مورد تاثیرات قصه‌گویی برای کودکان در گفت و گو با چنین گفت:

بسیاری از روانشناسان معتقدند گفتن قصه در تکامل مغز نوزادان نقش مهمی را ایفا می‌کند و می‌توان آن را به دوره دوم جنینی نیز مرتبط دانست. اما توجه به تاثیرات روانی، شخصیتی و درمانی قصه‌گویی نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. براساس نظرات و تحقیقات، بسیاری از دانشمندان قصه‌گویی را به عنوان یک روش درمانی قابل توجه برای اختلالات رفتاری، اضطراب و مشکلات عاطفی کودکان مطرح می‌کنند که در نهایت با کاهش یا حتی برطرف شدن این مسائل، آرامش کودک را به دنبال خواهد داشت. □ قصه‌گویی «برای هرکس که بخواهد با کودکان ارتباط برقرار کند، موهبت گرانبهایی است. از طریق قصه می‌توان تا حدی به دنیای شگفت‌آور و پیچیده کودکان دست یافت و گام به گام در شکل‌گیری رشد شخصیت و رفتار کارآمد و اعتمادبه‌نفس موثر به آنها کمک کرد. (نوری، ۱۳۹۱، ص ۱۲۴)

نقش شخصیت‌های داستان در دنیای کودکان اینگونه است که محققان متوجه شده‌اند شخصیت‌ها و تمثیل‌ها و چهره‌های قصه‌ها بر سطوح ضمیر خودآگاه و ناخودآگاه کودکان اثر می‌گذارند و آنها را به سوی همان ساختار و دنیای قصه ترغیب می‌کنند. قصه‌گویی توسط والدین تاثیرات بهتر و ماندگارتری داشته و اگر همراه با نوازش باشد، کودک را به سوی آرامش بیشتری سوق می‌دهد.

قصه به دلیل کشش، زیبایی و انگیزش کنجکاوی، این قابلیت را دارد که بسیاری از مفاهیم را به دنیای کودک انتقال دهد. روش غیرمستقیم انتقال مفاهیم نه تنها باعث جذب بهتر و سریع‌تر مفاهیم به ذهن و زبان کودک می‌شود بلکه فهم آنها را عینی‌تر و ساده‌تر می‌سازد. به همین دلیل می‌توان داستان را از جدی‌ترین و بنیادی‌ترین روش‌های انتقال مفاهیم به دنیای مخاطب بویژه کودکان دانست. (همان)

استفاده از قصه به مثابه یک فن درمانی در روان‌درمانی فردی و خانوادگی، بهره‌گرفتن از قصه به عنوان ابزاری تشخیصی و استفاده از قصه در حکم روشی برای آموزش و پرورش توانایی‌های کودکان از جمله این محورها هستند. بر همین اساس برخی پژوهشگران از قصه و توانایی قصه‌گویی کودکان به عنوان ابزاری برای ارزیابی بالینی استفاده کرده‌اند. (همان)

به جرات می‌توان گفت داستان‌پردازی و قصه‌گویی برای کودک و حتی توسط خود کودک یکی از بهترین ابزارهای برطرف کردن ترس‌های کودکان است. مثلاً بیان قصه‌هایی در مورد یک شخصیت داستانی که چگونه از تاریکی نترسیده و بر مشکلش فائق آمده، باعث می‌شود کودک با همانندسازی با شخصیت داستان ضمن لذت بردن از این شبیه‌سازی ذهنی ترس را از خودش دور کند و به طور ناخودآگاه در یک فضای درمانی غیرمستقیم، مشکلش حل شود. (همان)

شخصیت (character)

شخصیت در یک اثر نمایشی یا روایی، فردی است دارای ویژگی‌های اخلاقی و ذاتی که این ویژگی‌ها از طریق رفتار و گفتار او نمود پیدا می‌یابد. شخصیت‌های داستان شبیه آدم‌های واقعی اند، که به دو طیف عمده ی ایستا (static) و پویا (Dynamic) تقسیم می‌شوند. (همان)

شخصیت‌های ایستا در طول داستان متحول نمی‌شوند، حوادث بر آن‌ها تأثیر نمی‌گذارد و در پایان داستان همانی که بودند باقی می‌مانند، ولی شخصیت‌های پویا در اثر اتفاقات داستان متحول می‌شوند.

برای شخصیت پردازی در داستان، نویسنده ممکن است از سه شیوه استفاده کند:

الف - ارائه ی صریح شخصیت‌ها با یاری گرفتن از شرح و توضیح مستقیم.

ب - ارائه ی شخصیت‌ها از طریق عمل آنان با کمی شرح و تفسیر یا بدون آن.

ج - ارائه ی درون شخصیت‌هایی تعبیر و تفسیر، به گونه ایی که با نمایش دادن عمل‌ها و عواطف درونی شخصیت، خواننده به صورت غیر مستقیم شخصیت را می‌شناسد. (فروزنده، ۱۳۸۸، ص ۱۵۷)

بررسی انواع شخصیت داستان‌های برگزیده ی کتاب سی قصه سی شب (جدول شماره ۱)

نام داستان	شخصیت اصلی	شخصیت فرعی	ویژگی شخصیت اصلی	
			ایستا	پویا
۱	عکس یادگاری خانم مارمولک	خانم مارمولک	فرید-مادر بزرگ-مادر	ایستا
۲	کاکتوس و جوجه تیغی	جوجه تیغی	سولماز-مادر	ایستا
۳	یک سال پادشاهی	قباد	وزیر	ایستا
۴	لاک پشت دونده	لاک پشت پسر	مربی ورزش دومیدانی	ایستا
۵	بهنام درماه	بهنام	مادر- ماه	ایستا
۶	موج خسته	موج بزرگ	باد □ ماه-ساحل	ایستا
۷	هفت سین و خانم قدا	مرغ قهوه ایی	خانم گاو	ایستا
۸	سه پلنگ	سه بچه پلنگ	شکارچی	ایستا
۹	آدم برفی و بیروموش	آدم برفی	بیروموش	ایستا
۱۰	روباہ بلا، شیر ناقلا	روباہ	شیر	ایستا
۱۱	عقاب و دم جنباک	دم جنباک	عقاب	ایستا
۱۲	جنگجوی بی رحم	پیمان	مادر	پویا
۱۳	زیک و زاک	زیک و زاک	آفتاب پرست و قورباغه	ایستا
۱۴	آلی الاغه	آلی	مرغ دریایی	پویا
۱۵	دم فری و دم طلا	دم فری	دم طلا	ایستا
۱۶	شهرزاد و بال طلا	شهرزاد	زنبور	ایستا
۱۷	دوستی به نام احتیاج	عباس میرزا	پدر	پویا
۱۸	پس کی بزرگ می‌شوم؟	کوهزاد	مادر	پویا
۱۹	هم تنبل و هم نادان	فاخته	ماهی سیاه	ایستا
۲۰	مشهدی نعمت و قاطر تنبل	قاطی	مشهدی نعمت	ایستا

۲۱	ماهگیر پیر، ماهگیر جوان	ماهگیر جوان	دریا سالار	ایستا	---
۲۲	مزرعه ی آقاموشه	آقاموشه	خانم موشه	ایستا	---
۲۳	گرگی و گربه زرده	گرگی	گربه	ایستا	---
۲۴	پینه دوز کوجولو	پینی کوجولو	مادر	ایستا	---
۲۵	کجا بخوایم؟	گل رخ	حیوانات جنگل	ایستا	---
۲۶	وقتی هیولا آمد	سمور	عموی سمور	ایستا	---
۲۷	جغد کوجولو و شاهین	شب خال	پدر و مادر	ایستا	---
۲۸	از روی ماه پیر	ملیحه	حیوانات مزرعه	ایستا	---
۲۹	روباه و انگور	روباه	-----	ایستا	---
۳۰	دم پفکی	دم پفکی	خانم خرگوشه	---	پویا

درون مایه (theme)

درون مایه ی داستان‌های جلد دهم سی قصه سی شب بیشتر مسائل تربیتی، اجتماعی و اخلاقی را در بر می‌گیرد و چنین می‌نماید که هدف نویسنده از روایت این داستان‌ها بیشتر بیان این گونه مسائل در قالب داستان برای کودکان است.

ممکن است درون مایه ی این داستان‌ها به شیوه‌های گوناگون اراده شود، گاهی نویسنده درون مایه را در عنوان داستان را ارائه می‌دهد و گاهی درون مایه در درون داستان مطرح می‌شود گاهی نیز در انتهای متن به آن اشاره می‌کند، در برخی داستان‌ها درون مایه به صورت غیر مستقیم ارائه شده است. مزیتی که ارائه ی غیر مستقیم درون مایه بر ارائه ی مستقیم آن دارد این است که وقتی درک و دریافت درون مایه بر عهده ی مخاطب داستان گذاشته شود ناچار به فعالیت ذهنی بیشتر می‌شود و در داستان‌های کودکان این امر باعث تقویت تفکرشان می‌شود.

درون مایه و شیوه ی ارائه آن در داستان‌های برگزیده ی سی قصه سی شب (جدول شماره ۲)

نام داستان	درون مایه ی اصلی	شیوه ی ارائه ی درون مایه		
		در عنوان	در متن	غیر مستقیم
۱ عکس یادگاری خانم مارمولک	خواستن لحظات شاد و خاطره انگیز	در عنوان	---	مستقیم
۲ کاکتوس و جوجه تیغی	داشتن ظاهر یکسان و درون متفاوت	در عنوان	---	غیر مستقیم
۳ یک سال پادشاهی	پذیرفتن واقعیت و آینده نگری	در عنوان	---	غیر مستقیم
۴ لاک پشت دونده	ستایش اراده و پشتکار	در عنوان	---	غیر مستقیم
۵ بهنام درماه	هر چیز باید سر جای خودش باشد	در عنوان	---	مستقیم
۶ موج خسته	سپاسگزاری از کسی که موجب آرامش ما می‌شود.	در عنوان	---	مستقیم
۷ هفت سین و خانم قدا	نکوهش غرور و خود ستایی	در متن	---	غیر مستقیم
۸ سه پلنگ	اتحاد عامل پیروزی	در متن	---	غیر مستقیم

۹	آدم برفی و ببروموش	ستایش اراده و پشت کار و وفای به عهد	---	در متن	---	غیر مستقیم
۱۰	روباه بلا، شیر ناقلا	نکوهش فریب و دروغ و زورگویی	در عنوان	---	مستقیم	---
۱۱	عقاب و دم جنبانک	نکوهش ساده انگاری و تحقیر دیگران	---	در متن	---	غیر مستقیم
۱۲	جنگجوی بی رحم	نکوهش لجاجت، خودسری و بی فکری	---	در متن	مستقیم	---
۱۳	زیک و زاک	توصیه به پرهیز از خطر		در متن	مستقیم	
۱۴	الی الاغه	ستایش مسئولیت پذیری		در متن	مستقیم	
۱۵	دم فری و دم طلا	نکوهش مسئولیت گریزی		در متن	مستقیم	
۱۶	شهرزاد و بال طلا	نکوهش ظاهربینی، ساده لوحی و ساده انگاری		در متن	مستقیم	
۱۷	دوستی به نام احتیاج	نکوهش تنبلی و تن آسایی	در عنوان			غیر مستقیم
۱۸	پس کی بزرگ می شوم؟	هر چیز باید سر جای خودش باشد	در عنوان			غیر مستقیم
۱۹	هم تنبل و هم نادان	نکوهش تنبلی و دم جنبانک	در عنوان			غیر مستقیم
۲۰	مشهدی نعمت و قاطر تنبل	نکوهش تنبلی	در عنوان			غیر مستقیم
۲۱	ماهگیر پیر، ماهیگیر جوان	نکوهش خودخواهی و ستایش تواضع و مهربانی		در متن	مستقیم	
۲۲	مزرعه ی آقاموشه	اتحاد عامل پیروزی و موفقیت در کارهاست		در متن	مستقیم	
۲۳	گرگی و گربه زرده	دوست باید عاقل و دانا باشد تنها محبت و علاقه کافی نیست	در عنوان			غیر مستقیم
۲۴	پینه دوز کوچولو	نکوهش خودسری و بیفکری	در عنوان			غیر مستقیم
۲۵	کجا بخوابم؟	هر چیز باید سر جای خودش باشد	در عنوان			غیر مستقیم
۲۶	وقتی هیولا آمد	نکوهش ساده انگاری و عدم واقعیت نگری	در عنوان		مستقیم	
۲۷	جغد کوچولو و شاهین	نکوهش مسئولیت گریزی و بی فکری		در متن		غیر مستقیم
۲۸	از روی ماه پیر	نکوهش ساده انگاری و عدم واقعیت پذیری	در عنوان		مستقیم	
۲۹	روباه و انگور	نکوهش تنبلی		در متن	مستقیم	
۳۰	دم پفکی	نکوهش تنبلی و تن آسایی		در متن	مستقیم	

برای بررسی از دیدگاه روان‌شناسانه می‌توان معیارهای فراوانی را به عنوان شاخص قرار داد اما از میان تمام این شاخص‌ها پنج موضوع ذیل مورد بررسی قرار گرفته اند:

۱- تناسب با موضوعات مطرح شده در روان‌شناسی رشد

به این معنی که آیا مفاهیم مد نظر روان‌شناسان مانند نظریات مربوط به یادگیری یا عوامل موثر بر رفتار یا هوش و انواع آن در تدوین و نگارش داستان مد نظر قرار گرفته است یا خیر؟

۲- تاثیر قصه بر کسب مهارت اجتماعی توسط کودکان مانند توانایی نه گفتن

مهارت‌های اجتماعی به مجموعه رفتارهای فراگرفته قابل قبولی گفته می‌شود که فرد را قادر می‌سازد با دیگران رابطه‌ی موثر داشته باشد و از عکس‌العمل‌های نامعقول خودداری کند. برخی مهارت‌های اجتماعی مد نظر ما برای کنکاش و بررسی در این کتاب قصه عبارتند از: مهارت تصمیم‌گیری، مهارت حل مسأله، مهارت برقراری ارتباط، مهارت رقابت مثبت، مهارت پیش‌بینی کردن، مهارت همدلی کردن، مهارت پیش‌قدم شدن در گفتگو، مهارت آراستگی و بهداشت،

۳- پرورش قوه‌ی تخیل

آیا در قصه‌های مطرح شده در کتاب از عنصر خیال به نحو شایسته استفاده شده است یا خیر؟ با توجه به تاثیر خیال‌پردازی در رشد کودک آیا در این زمینه افراط و تفریط شده است یا خیر؟

۴- پرورش حس کنجکاوی

آیا قصه‌های کتاب مورد مطالعه در تحریک و پرورش حس کنجکاوی کودک موفق بوده اند؟ این مسأله یکی دیگر از مواردی است که در بررسی کتاب فوق‌الذکر مد نظر بوده است.

۵- نظم منطقی میان صحنه‌های قصه

در بیان قصه و چینش صحنه‌های آن نظم منطقی وجود دارد یا خیر؟ این مسأله نیز مورد دقت قرار گرفته است.

بررسی ویژگی‌های تمام قصه‌های جلد ۱۰ کتاب سی‌قصه‌سی شب از منظر برخی ویژگی‌های روان‌شناسانه (جدول شماره ۳)

نام داستان	مهارت اجتماعی	پرورش تخیل	پرورش کنجکاوی	نظم منطقی	تناسب با روان‌شناسی رشد
۱ عکس‌یادگاری خانم مارمولک	مهارت تصمیم‌گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲ کاکتوس و جوجه تیغی	برقراری ارتباط	دارد	دارد	دارد	متناسب
۳ یک سال پادشاهی	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۴ لاک پشت دونده	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۵ بهنام درماه	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	متناسب
۶ موج خسته	برقراری ارتباط	دارد	دارد	دارد	متناسب

۷	هفت سین و خانم قدا	رقابت مثبت	دارد	دارد	دارد	متناسب
۸	سه پلنگ	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۹	آدم برفی و ببروموش	هممدلی، حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۰	روباه بلا، شیر ناقلا	پیش بینی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۱	عقاب و دم جنبانک	پیش بینی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۲	جنگجوی بی رحم	□ □ □ □ □ □ □ □	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۳	زیک و زاک	پیش بینی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۴	آلی الاغه	همدلی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۵	دم فری و دم طلا	تصمیم گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۶	شهرزاد و بال طلا	تصمیم گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۷	دوستی به نام احتیاج	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۸	پس کی بزرگ می شوم؟	همدلی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۱۹	هم تنبل و هم نادان	□ □ □ □ □ □ □ □	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۰	مشهدی نعمت و قاطر تنبل	□ □ □ □ □ □ □ □	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۱	ماهگیر پیر، ماهگیر جوان	پیش بینی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۲	مزرعه ی آقاموشه	همدلی کردن	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۳	گرگی و گربه زرده	رقابت	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۴	پینه دوز کوچولو	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۵	کجا بخوابیم؟	برقراری ارتباط	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۶	وقتی هیولا آمد	تصمیم گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۷	جغد کوچولو و شاهین	حل مسئله	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۸	از روی ماه پیر	تصمیم گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب
۲۹	روباه و انگور	□ □ □ □ □ □ □ □	دارد	دارد	دارد	متناسب
۳۰	دم پفکی	تصمیم گیری	دارد	دارد	دارد	متناسب

از منظر ادبی و محتوایی موضوعات ذیل بررسی شده اند:

۱- تقویت گنجینه ی لغات

کودکان در شش سالگی تقریباً هشت هزار تا چهارده هزار کلمه را یاد می‌گیرند (تقریباً روزی شش کلمه). از این ویژگی زبان آموزی کودکان می‌توان در افزایش سریع گنجینه ی لغات کودک به وسیله ی قصه گویی سود برد با توجه به این که این کتاب برای سنین پیش دبستانی نگاشته شده است از نظر میزان وجود کلمات جدید مورد بررسی قرار گرفته است.

۲- سنخیت تصویر و قصه

تصویر گری کتاب‌های قصه نقش مهمی در فهم قصه و برقراری ارتباط بین کودک و قصه دارد. تصویر نقش مکمل را دارد. و در این زمینه مطالب زیادی بیان شده است در این مقاله نقاشی‌های بکار رفته در کتاب به

عنوان یکی از عوامل موثر بر تاثیرگذاری قصه بر کودک مورد بررسی قرار گرفته اند.

۳- میزان تاثیر گذاری عنوان قصه در جذب کودک

اولین برخورد کودک یا پدر و مادر و مربی او با قصه در عنوان آن است اسم قصه باید در انتقال فضای آن به مخاطب کمک کند. اسم قصه برچسبی است که نویسنده کار خود را از سایر داستان‌ها جدا می‌کند لذا عنوان و اسامی داستان‌ها نیز مورد نقد و بررسی قرار گرفته اند.

۴- وجود کلمات نامانوس در متن

کتاب برای سنین پیش دبستانی نگاشته شده است و ضمن این که نویسنده می‌بایست برای افزایش گنجینه ی لغات آن‌ها از کلمات جدید استفاده نماید باید مراقب این نکته هم باشد که این کلمات آن چنان نامانوس نباشند که متن قصه را نامفهوم و گنگ نماید. این مساله نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

۵- مناسب بودن حجم قصه با قدرت ادراک کودک

در کتاب‌هایی که برای کودکان چاپ می‌شود یکی از نکات قابل توجه حجم کتاب است. دلیل محدودیت حجم آثار کودکان در این است که کودکان حوصله و توان کافی برای مطالعه ندارند. کودک دوست دارد کتابی را که مطالعه می‌کند در یک نشست بخواند و تمام کند و این امر برای او یک موفقیت به حساب می‌آید لذا حجم زیاد و متن طولانی علاقه ی کودک به مطالعه را کاهش می‌دهد این مساله هم در بررسی قصه‌های کتاب سی قصه سی شب مد نظر قرار گرفته اند.

بررسی ویژگی‌های تمام قصه‌های جلد ۱۰ کتاب سی قصه سی شب از منظر برخی ویژگی‌های محتوایی و ادبی (جدول شماره ۴)

نام داستان	افزایش گنجینه ی لغات	سختی تصویر و قصه	جذابیت عنوان	وجود کلمات نامانوس	تناسب حجم قصه با ادراک کودک
۱ عکس یادگاری خانم مارمولک	دارد	دارد	دارد	اثاثیه، قبراقي	حجم نسبتاً زیاد
۲ کاکتوس و جوجه تیغی	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	مناسب
۳ یک سال پادشاهی	دارد	دارد	دارد	قباد	حجم نسبتاً زیاد
۴ لاک پشت دونه	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	متوسط
۵ بهنام درماه	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	حجم نسبتاً زیاد
۶ موج خسته	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	مناسب
۷ هفت سین و خانم قدا	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	مناسب
۸ سه پلنگ	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	مناسب
۹ آدم برفی و ببر و موش	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	متوسط
۱۰ روباه بلا، شیر ناقلا	دارد	دارد	دارد	□ □ □ □ □ □ □ □	مناسب

مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	عقاب و دم جنبانک	۱۱
حجم نسبتاً زیاد	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	جنگجوی بی رحم	۱۲
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	زیک و زاک	۱۳
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	آلی الاغه	۱۴
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	دم فری و دم طلا	۱۵
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	شهرزاد و بال طلا	۱۶
حجم نسبتاً زیاد	ارابه، یکوری	دارد	دارد	دارد	دوستی به نام احتیاج	۱۷
حجم نسبتاً زیاد	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	پس کی بزرگ می شوم؟	۱۸
حجم نسبتاً زیاد	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	هم تنبل و هم نادان	۱۹
مناسب	جستی زد	دارد	دارد	دارد	مشهدی نعمت و قاطر تنبل	۲۰
حجم زیاد	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	ماهگیر پیر، ماهگیر جوان	۲۱
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	مزرعه ی آقاموشه	۲۲
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	گرگی و گربه زرده	۲۳
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	پینه دوز کوجولو	۲۴
حجم زیاد	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	کجا بخوابم؟	۲۵
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	وقتی هیولا آمد	۲۶
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	جغد کوجولو و شاهین	۲۷
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	از روی ماه پیر	۲۸
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	روباه و انگور	۲۹
مناسب	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	دارد	دارد	دارد	دم پفکی	۳۰

توصیه‌های کاربردی

اگر از مطالعه لذت می‌برید، آن را آشکار سازید و درباره ی آن صحبت کنید، کودک شما هم همان کار را خواهد کرد. کتاب‌هایی انتخاب کنید که در سطح ذوقی مناسب کودک شما و از نظر ظاهری دارای تصویر دلپذیری باشد. کودکان تصاویر و عکس‌های مردم و مکان‌ها را دوست می‌دارند، آن‌ها تصاویر حیوانات را نیز دوست دارند. (گینات هایم جی - ۱۳۸۲ - ص ۹۰). بسیاری از کودکان کتاب‌هایی را دوست دارند که فقط حاوی تصاویر و بدون نوشته باشد. زمانی که برای کودک خود کتاب می‌خوانید، هرگاه جو آرام بخش و خلوت باشد، او بیشتر لذت خواهد برد. کتاب‌ها را در طبقات پایین قفسه‌ها در اتاق کودک جای دهید، این کار ورق زدن و نظر انداختن به کتاب‌ها را میسر می‌سازد. اسپاک بنیامین - ۱۳۷۹ - ص ۳۷۴)

کودک موجودی تربیت پذیر با پیچیدگی‌های فراوان است که همچون زمینی بکر آمادگی دریافت پیام‌های ارائه

شده از بزرگترها را دارد، از سویی دیگر تربیت نیز مساله ای پیچیده و زمان بر است که علم و تکنیک صحیح، شروط لازم برای موفقیت آمیز بودن آن هستند. یکی از اموری که می‌تواند علم و تکنیک را با هم در خود جمع کند قصه است. متن قصه اگر بر اساس اصول روان شناسانه نگاشته شود با تکنیک مناسب بیان شود یکی از موثرترین روش‌های تربیتی است.

در این میان مجموعه ی ۱۲ جلدی کتاب‌های سی قصه سی شب نوشته مژگان شیخی یکی از آثاری است که بسیار مورد توجه کارشناسان و منتقدان و اولیاء و مربیان قرار گرفته است. تلاش ایشان حقیقتاً شایسته ی تقدیر است و والدین گرامی باید بدانند که برای استفاده از این کتاب می‌بایست نکاتی را مد نظر قرار دهند. اولین موضوعی که باید به آن توجه کنند انتخاب و گزینش از میان تعداد زیاد داستان‌های آن است، به عبارت دیگر لازم نیست پدر یا مادر گرامی کتابی را از ابتدا تا انتها بخواند بلکه متناسب با هدف تربیتی که مد نظرشان است می‌بایست قصه ی مناسب را انتخاب کنند. موضوع دیگر وفا داری به متن است؛ ممکن است برخی از والدین در هنگام قصه گویی یا قصه خواندن متوجه این نکته شوند که کودک آن‌ها ارتباط لازم را با قصه برقرار نمی‌کند یا برای انتقال پیام لازم است تغییراتی را در متن قصه به وجود آورند در چنین موقعیت‌هایی وفاداری به متن چندان لازم نیست و والدین می‌توانند متناسب با موقعیت مورد نظر خود تغییرات مختصری را در اسامی، روند جریان اتفاقات قصه و غیره بوجود آورند. در کل استفاده از این کتاب می‌تواند لحظات شاد و مفیدی را در خانواده بوجود آورده و در استحکام روابط پدر و مادر با فرزندان کمک فراوانی بنماید.

نتیجه گیری:

این سری از مجموعه کتاب‌های خانم مژگان شیخی دارای نکات مثبت فراوانی است و در این مقاله قصد نداشته ایم باین چند نکته ی انتقادی چیزی از ارزش‌های آن بکاهیم، تصویرسازی مناسب، استفاده از حیوانات مورد علاقه ی کودکان که برقراری ارتباط با مضمون قصه را برای کودک راحت تر می‌نماید، افزایش گنجینه ی لغات کودک و دهها مورد دیگر از نقاط قوت این مجموعه داستان هستند.

نکته ی اول این است که ممکن است برخی قصه‌ها کودکان را در موقعیت‌های ناخوشایند و نامطلوب قرار دهند اما سرانجام با طرح راه حل‌های مناسب، روش برخورد با موقعیت‌های جدید را به کودک آموزش می‌دهند.

نکته ی دوم این است که اهداف تربیتی، آموزشی، روان شناختی برخی قصه‌ها گنگ و مبهم است مانند (از روی ماه پیر-عکس یادگاری خانم مارمولک) و برخی داستان‌های دیگر نیز از منظر روشنی برخوردار نیستند مانند (یک سال پادشاهی، آدم برفی، ببر و موش) برخی داستانها نیز پرداخت ضعیفی دارند و داستان مورد نظر، آن گونه که بایسته و شایسته است مورد دقت قرار نگرفته اند مانند (روباہ بلا، شیر ناقلا-دم فکی)

نکته ی سوم قالب تکراری است که در بیشتر قصه‌ها ی مجموعه وجود دارد. آن جا که نویسنده توانسته قالب جدیدی برای انتقال پیام قصه بیابد در داستان پردازی موفق بوده است اما در برخی اوقات قالب تکراری ارزش قصه را در حد تقلید از قصه‌های قدیمی یا حتی سایر ملل پایین آورده است. مانند (دم فری، دم طلا- روباه بلا، شیر ناقلا) لازم به ذکر است متن برخی از داستان‌ها بلند بوده و برای کودکان مناسب نیست.

قصه فقط چیزی در حد سرگرمی یا ارضای حس کنجکاوی و تخیل نیست بلکه جریانی ممتد از شکل‌های ساده و بنیادین روایت است که با فرافکنی و تلفیق به الگوهای پیچیده راه می‌برد. قصه‌ها به دلیل تنوع گونه‌ها هم پاسخگوی تخیل کودکان و نیازهای عاطفی او را در نظر دارند و هم از رهگذر امکان‌های عالم بازی و بازیگوشی، زمینه ی نشاط و کنجکاوی او را فراهم می‌آورند، همچنان که قدرت هم ذات پنداری با قهرمانان، به او یاری می‌رساند تا نیروهای نهفته ی خود را بشناسد و آن‌ها را به شکوفایی برساند.

منابع

- گرفنی هریت، ۱۳۸۶، رشد کودک از دو سالگی تا سه سالگی، نشر پیدایش، مترجم: فاطمه صهبا، چاپ دوم-تهران، اسپن استنلی گرین، ۱۳۸۷، کلیدهای پرورش احساس امنیت در کودکان، نشر صابرین، مترجم: اکرم کرمی، چاپ اول، تهران
- گینات هایم جی، ۱۳۸۲، رابطه بین کودکان و والدین، انتشارات اطلاعات، مترجم سیاوش سر تیپی، چاپ چهاردهم، تهران
- استویارد میریام، ۱۳۷۷، کودک خود را بیازمایید، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، مترجم: پروین بلورچی، چاپ اول، تهران
- شیخی مزگان، ۱۳۹۱، سی قصه سی شب، جلد دهم عکس یادگاری خانم مامولک و قصه‌های دیگر، انتشارات قدیانی، چاپ هفتم، تهران
- عابدی احمد، ۱۳۹۴، شناسایی، پرورش و افزایش هوش‌های چندگانه، نشر نوشته، چاپ دوم، اصفهان
- کریمی عبدالعظیم، ۱۳۹۰، روان شناسی رشد، مراحل شکل گیری اخلاق در کودک با تاکید بر رویکردهای تحولی، نشر عابد، آبان، تهران
- پیازه ژان، ۱۳۸۲، شکل گیری نماد در کودکان، نشر نی، مترجم: زینت توفیق، تهران
- پیازه ژان، ۱۳۸۸، روان شناسی کودک، نشر نی، مترجم: زینت توفیق، چاپ دهم، تهران
- فیضی زهرا، ۱۳۸۵، روان شناسی احساس و ادراک، ناشر: پشتون، چاپ دوم، تهران
- بیلر رابرت، ۱۳۹۰، کاربرد روان شناسی در آموزش، مرکز نشر دانشگاهی، مترجم پروین کدیور، مرداد، تهران
- افروز غلام علی، ۱۳۸۱، چکیده ایی از روان شناسی تربیتی کاربردی، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، چاپ ششم، تهران
- گنجی حمزه، ۱۳۸۹، روان شناسی عمومی، نشر ساوالان، چاپ پنجاه و سوم، تهران
- دوبو ماکس، ۱۳۸۲، کودکان تحقیقگر، آموزش چالشگر، به نشر انتشارات آستان قدس رضوی مترجم، سعید فضایی هاشمی، چاپ اول، مشهد
- اسپاک بنیامین، ۱۳۷۹، تغذیه و تربیت کودک، نشر پیمان، مترجم: رضا قائمی، چاپ اول، تهران
- ضوابطی مهدی، ۱۳۶۵، مبانی مشکل شناسی کودک و نوجوان، نشر فردا، چاپ اول، تهران
- یوسفی لویه مجید، قصه درمانی در روان شناسی، ۱۳۹۱، <http://migna.ir>
- جان بزرگی مسعود، ۱۳۸۷، آموزش اخلاق و رفتار اجتماعی و قانون پذیری به کودکان، انتشارات ارجمند، چاپ اول، تهران
- فروزنده مسعود، ۱۳۸۸، نقد و تحلیل عناصر داستان در گزیده ای از داستان‌های کودکان، ادب پژوهی، شماره نهم پاییز، صفحات ۱۵۱ تا ۱۷۱
- خسروی حسین، اصول نقد کتاب کودک، ۱۳۹۴/۴/۵ وبلاگ <http://baran1222.blogfa.com>
- نیکوییعلیرضا، بابا شکوهی شراره، ۱۳۹۲، بازخوانی قصه‌های کودکان بر مبنای مولفه‌های طرح واره در رویکرد شناختی، مجله علمی پژوهشی مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز، سال چهارم، شماره ۱ دوم، پاییز و زمستان ۹۲
- آقاگل فردوس، رضوی زاده اکرم، سبک شناسی سازمان متن ادبیات داستانی کودکان در زبان فارسی، موسسه فرهنگی هنری نور راسخون وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه ۱۵ بهمن ۱۳۹۲- www.rasekhoon.net
- قاسمی عاطفه، نقش قصه در پرورش فکری و خلاقیت کودکان و نوجوانان، ۱۵ اسفند ۱۳۹۴، سایت تبیان